

побудована не на несвідомому запам'ятовуванні слів дітьми, а на проектуванні мотивів мовленнєвої діяльності дитини.

Нами були описані види ігор та режими роботи з дітьми дошкільного віку, які відповідають психолого-педагогічним вимогам щодо проведення занять з іноземної мови, однак подальшого дослідження вимагають лінгвістичні аспекти навчання іноземної мови, формування міжпредметних зв'язків на заняттях англійської мови, дослідження проблеми наступності навчання англійської мови у дошкільному навчальному закладі та початковою школою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О. Змінюємо навчальні режими // Дошкільне виховання. – 2008. – № 3. – С. 22 – 23.
2. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. – Видавництво ЦУЛ, 2005. – 128 с.
3. Навчання іноземній мові дошкільників / Огляд теоретичних позицій // Іноземні мови в школі. – 1990. – № 1. – С. 38 – 42.
4. Шкваріна Т.М. Заняття з англійської мови в дошкільному виховному закладі: Посібник для студентів педагогічних училищ. – Умань, 1997. – 120 с.
5. Шкваріна Т. Технологія засвоєння мовленнєвих зразків в ігровій діяльності // Дошкільне виховання. – 2005. – № 9. – С.18 – 19.

УДК 37.013

Т.М. Степанова

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ “ЗМІСТ ОСВІТИ” В ТЕОРІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Визначаючи сутність поняття “зміст освіти”, автор розкриває основні чинники впливу на його формування. Дає характеристику нормативного і варіативного компонента змісту освіти. Звертає увагу на взаємодію основних функцій особистості, форми їх прояву і продукт взаємодії, що виступають результатом навчання на певному освітньому рівні.

Determining the essence of concept “Maintenance of education”, the author exposes the basic factors of influence on its forming. She gives description of normative and variant component of maintenance of education pays regard to co-operation of basic personality's functions, forms of their display and product of co-operations which come forward as the result of teaching at certain educational level.

Постановка проблеми. У кожній державі існує своя система освіти, що складається з певних ланок. Система освіти в Україні на сучасному етапі її розвитку має таку структуру: дошкільна освіта, загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійно-технічна, вища освіта; післядипломна освіта; аспірантура; докторантура; самоосвіта. Кожний освітній рівень забезпечує здобуття певної освіти: дошкільної, початкової, базової загальної середньої, повної загальної середньої, професійно-технічної, базової вищої, повної вищої. Відтак, у системі освіти України першою ланкою є дошкільна освіта, зміст якої повинен забезпечити підготовку дітей до навчання у школі.

Упродовж останнього століття зміни в змісті дошкільної освіти відбувалися неодноразово. Що впливало на цей процес? Яких саме змін він потребував і наскільки адекватними були трансформації у змісті освіти?

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми змісту освіти присвятили свої праці такі науковці як Дж.Дьюї, Л.Зоріна, В.Ледньов, О.Леонт'єв, В.Лутай, М.Поддяков, С.Симоніна та ін. Отже, зміст освіти розглядався в різних аспектах: з точки зору педагогіки, психології, філософії, фізіології.

Проте, у пошуках адекватних критеріїв аналізу й оцінки певного явища необхідно виходити з його сутності.

Метою статті є розкриття сутності поняття “зміст освіти”, опираючись на об’єктивні й суб’єктивні фактори впливу, педагогічні вимоги та потреби особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність поняття “зміст освіти” розкривають його визначення. За робоче беремо трактування поняття, що подається в Українському педагогічному словнику С. Гончаренка: “Зміст освіти впливає із її основної функції – прилучити молодь до загальнолюдських і національних цінностей; це – система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних умінь і навичок та способів діяльності, досвіду творчої діяльності, світоглядних, моральних, естетичних ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти учень у процесі навчання. На зміст освіти впливають об’єктивні (потреби суспільства у розвитку робочої сили; розвиток науки й техніки, що супроводжується появою нових ідей, теорій і докорінними змінами в техніці й технології) та суб’єктивні (політика керівних сил суспільства, методологічні позиції учених) фактори. Педагогічні вимоги до змісту освіти: зміст освіти повинен бути спрямований на досягнення основної мети виховання – формування гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості – громадянина України; зміст освіти повинен будуватися на науковій основі” [2: 137].

Для представлення дефініції у більш узагальненому вигляді трансформуємо її у схему (рис. 1).

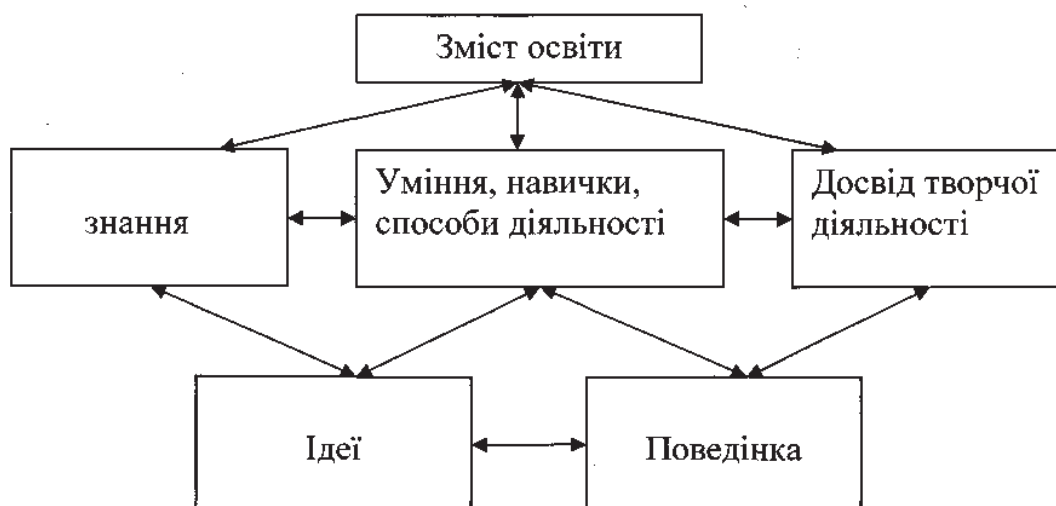

Рис. 1. Зміст освіти.

Як засвідчує рисунок 1 зміст освіти включає в себе систему наукових знань про навколишній світ, уміння, навички, способи діяльності, досвід творчої діяльності й формування на їх ґрунті творчих ідей і відповідної поведінки. Реалізується зміст освіти в систематичному навчанні.

У Законі України “Про освіту” основною метою виховання громадян України в усіх ланках освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [3: 3].

Зважаючи на зазначене керівне провідне положення й на постмодерний стан сучасного суспільства, науки й освіти, в якому акценти переміщуються із задоволення потреб суспільства на необхідність першочергового задоволення потреб особистості, до робочого визначення поняття “зміст освіти” в аспекті основних чинників впливу на його

формування, вважаємо, доцільно додати ще один фактор, з урахуванням якого необхідно визначати зміст освіти – потреби особистості.

Отже, зміст освіти формується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників, таких як: потреби суспільства, що формуються відповідно до стану розвитку науки й техніки, потреби особистості, що формуються відповідно до рівня розвитку суспільства й сучасного стану розвитку науки (див. рис. 2).

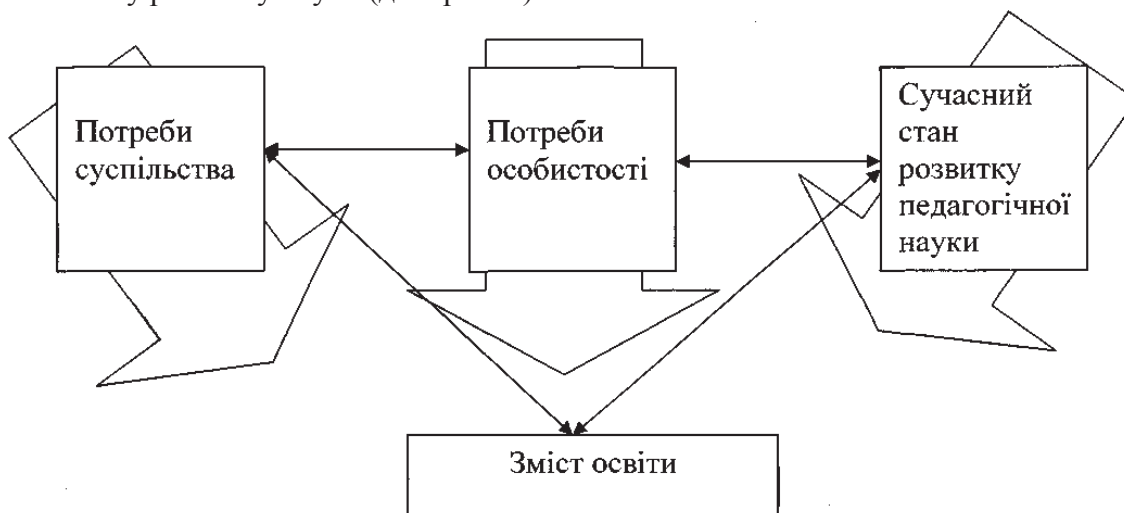

Рис. 2. Основні чинники впливу на формування змісту освіти.

Відтак, як засвідчує рис. 2, на сучасному етапі розвитку педагогічної науки, що враховує глобалізаційні процеси в освітньому просторі, у центрі уваги педагогічного процесу знаходиться особистість з її потребами, що й повинно бути відображено в змісті освіти.

Педагогічна наука визначає особистість як цілісну сукупність її основних функцій, а розвиток особистості – як взаємодію функцій через їх удосконалення.

Функції особистості – це основні характеристики, що вказують на її природу, механізми, форми, зміст та призначення. До основних функцій особистості науковці відносять: поведінку; працю; мову; свідомість; любов; навчання.

Розвиток кожної функції – це послідовна закономірна зміна трьох основних форм: початкової, проміжної, вищої. Сукупність зазначених функцій складають систему у відповідній взаємодії їх взаємозалежних компонентів, що розглянемо більш детально.

“Поведінка – діяльність” – ця функція є природною, початковою, даною на момент виникнення особистості й розглядається лише в єдності. Діяльність – внутрішній зміст, а поведінка – зовнішній прояв, форма вияву внутрішнього змісту. Разом вони складають єдину структуру життєдіяльності, основу буття особистості.

Поведінка виявляється в 3-х основних формах: вчинках – звичках – звичаях.

Вчинок – початкова форма поведінки, одиничний, відносно завершений акт життєдіяльності особистості. Із вчинків складається вся поведінка особистості. “Людина є не що інше, як низка її вчинків” [1: 311].

Проміжна форма поведінки – звичка – являє собою дію, що здійснює людина автоматично, без участі свідомості, під впливом зовнішніх обставин, тих чи інших умов. Звичка може народжуватися, створюватися, обновлятися, удосконалюватися або зникати.

Звичай – найвища форма поведінки, динамічний стереотип людини.

Діяльність наповнює із середини поведінку особистості й виявляється в таких формах: дія – уміння – навички.

Дія – це система свідомих чи підсвідомих рухів.

Уміння – проміжна форма діяльності й носій досвіду людей.

Послідовність дій створюють уміння, автоматичність яких переходить у навички.

“Праця – робота” – це одна з найважливіших функцій особистості. Для людини праця – це робота, внутрішня сторона якої реалізується в 3-х основних формах: задумі, підготовці, виконанні. Вища форма праці – творчість. Задум є передумовою творчості.

Праця передбачає та стимулює спілкування, тому тісно пов’язана з наступною функцією особистості.

“Мова – мовлення” – ця функція обслуговує спілкування людей, завдяки їй стає можливим передача накопичених знань людства від старшого покоління молодшому.

Мову реалізують три основні форми: гукання – називання – висловлювання. Гукання – набір звуків; називання – дає назви предметам, явищам, тваринам, світу, це узагальнення, поняття; висловлювання – вища форма якісно нового етапу свідомої мовної діяльності особистості, підсумок самостійного осмислення інформації.

Мовна діяльність особистості – це її мовлення.

Вищий витвір, основний продукт функції “мова – мовлення” – слово.

Функція “мова-мовлення” є однією з матеріальних основ наступної функції “свідомість – мислення”.

“Свідомість – мислення” – є найважливішою функцією, з розвитком якої людина стає особистістю й починає відрізняти себе від інших людей.

Свідомість дає життя всім іншим функціям особистості, а саме:

- в “поведінці – діяльності” вона стає вищим регулятором орієнтування особистості в оточуючому світі, виявляється в її вчинках;
- у “роботі – праці” свідомість конструює мету й технологію, проявляється в задумі та творчості, творить свою опору – “мову – мовлення”, за допомогою якої людина спілкується.

За своєю природою “свідомість – мислення” матеріальне, тому що представляє собою рухливу систему нервових процесів вищих відділів головного мозку й будується на мовному матеріалі.

Свідомість проявляється в 3-х формах: уявленні, ідеї, переконанні.

Народження уявлень включає в себе всі мислительні операції, а народження ідеї – творчий акт свідомості, коли нові поняття отримують свій розвиток. Переконання становлять вищу форму свідомості; сукупність їх наповнює світогляд особистості.

Мислення – визначається як спосіб свідомості й може бути представлене в 3-х формах: судження, умовивід, поняття.

“Любов – почуття” – ця функція особистості розглядається як сукупність потягу, прихильності та пристрасті. Почуття становлять внутрішню сторону особистості, наповнюють її внутрішній зміст, завдяки чому діяльність проходить у певному емоційному стані.

“Навчання – освіта”. Призначення цієї функції полягає в забезпеченні сприйняття та засвоєння людиною досвіду інших людей, за образом і подібністю яких особистість створює саму себе.

Навчання виступає як зовнішня сторона функції (забезпечує переймання), а освіта є її внутрішньою стороною й забезпечує засвоєння. Навчання не слід змішувати з учінням.

Основні форми навчання проявляються в наслідуванні, повторенні, застосуванні.

Функція “навчання – освіта” складає одну з найважливіших функцій особистості, тому що, розвиваючись на фундаменті свідомості, вона забезпечує розвиток усіх функцій людини і таким чином робить можливим виховання.

Розвиток функцій особистості можливий лише в суспільстві, в життєдіяльності, через засвоєння досвіду [5; 6].

Зважаючи на існування такої всеохоплюючої системи життєво важливих функцій особистості, необхідно внести відповідні корективи до визначення поняття “зміст освіти”, що підпорядковується основній меті освіти на сучасному етапі розвитку суспільства [4]. Але спочатку визначимо, що в зовнішніх і внутрішніх проявах функцій особистості може правити за показники (форми та способи) їх прояву (див. табл. 1).

Функції особистості та їх прояви

Основні життєво необхідні функції особистості (зовнішні прояви функції)	Способи прояву функції (внутрішні прояви функції)	Форми прояву функції	Продукт взаємодії функцій
поведінка	діяльність	- вчинки, - звички, - звичаї	- дія, - уміння, - навички
праця	робота	творча діяльність	- задум, - підготовка, - виконання
мова	мовлення	- гукання, - називання, - висловлювання	слово
свідомість	мислення	- уявлення, - ідея, - переконання	- судження, - умовивід, - поняття
любов	почуття	- потяг, - прихильність, - пристрасть	емоційний стан
навчання	освіта	- наслідування, - повторення, - застосування	особистість створює себе

Як засвідчує табл. 1, існування кожної життєво важливої функції особистості можна виявити за допомогою певних показників, таких, наприклад, як вчинки, звички, звичаї, поведінка; крик, називання, висловлювання засобами мови і т.п.; способами вияву цих внутрішніх ознак функцій є дії, уміння, навички в певних видах діяльності; задум, підготовка та виконання певної роботи; володіння звуком, словом і текстом у процесі мовлення і т. ін.

Відтак, зважаючи на основну мету освіти, – всебічний розвиток особистості, здатної до свідомого суспільного вибору, – можна говорити про необхідність формування у процесі навчання на кожному освітньому рівні таких життєво необхідних функцій, як поведінка, праця, мова, свідомість, любов, навчання, при цьому доцільно орієнтуватися не на окремі функції та їх показники (див. рис. 1), а на цілісну, взаємопов'язану систему показників і способів прояву життєво необхідних функцій особистості (див. табл. 2).

Як засвідчує таблиця 2, зміст освіти повинен передбачати такі напрями формування особистості, як формування поведінки через залучення до різних видів діяльності, профорієнтаційна підготовка до суспільно важливої праці через навчання планувати, готувати й виконувати певні види роботи, навчання рідної та інших мов через різні види мовленнєвої діяльності, формування свідомості через розвиток різних форм мислення, розвиток оцінного ставлення до світу через формування культури почуттів, підготовка до здійснення навчально-пізнавальної, дослідницької діяльності. Ці напрями формування особистості є нормативною частиною. Як варіативний компонент змісту освіти можна розглядати суспільно важливі ситуації поведінки, види роботи (за специфікою) й рівні виконавської діяльності, форми й види мовленнєвої діяльності, форми мислення, переконання, форми прояву почуттів, прояви емоційного стану, галузі пізнання, предмет

дослідження. Зважаючи на те, що функції особистості формуються поступово, зміст освіти повинен співвідносити кінцеві результати навчання на кожному освітньому рівні з формами розвитку особистісних функцій, необхідних і можливих для певного вікового періоду.

Таблиця 2.

Зміст освіти
(за функціонально-діяльнісним підходом до його формування)

№№ з/п	Основні напрями формування особистості		Кінцеві результати	Рівні засвоєння
	нормативна частина	варіативна частина		
1	Формування поведінки через залучення до різних видів діяльності	Суспільно важливі ситуації поведінки	Знання, уміння, навички	- вчинки, - звички, - звичаї
2	Профорієнтаційна підготовка до суспільно важливої праці через навчання планувати, готувати й виконувати певні види роботи	Види спеціалізації (діяльності) й рівні виконавської діяльності	Знання, уміння, навички	- репродуктивний, - конструктивний, - творчий
3	Навчання рідної та інших мов через різні види мовленнєвої діяльності	Форми й види мовленнєвої діяльності	Знання, уміння, навички	- фонетичний, - лексико-граматичний, - синтаксичний
4	Формування свідомості через розвиток різних форм мислення	Форми мислення, переконання	Знання, уміння, навички	- судження, - умовиводи, - поняття
5	Розвиток оцінного ставлення до світу через формування культури почуттів	Форми прояву почуттів, прояви емоційного стану	Знання, уміння, навички	- потяг, - прихильність, - пристрасть
6	Підготовка до здійснення навчально-пізнавальної, дослідницької діяльності	Галузі пізнання, предмет дослідження	Знання, уміння, навички	- наслідування, - повторення, - застосування

Відтак, здійснений аналіз поняття “зміст освіти” допоміг підійти до більш цілісного і точного його трактування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, під **змістом освіти** ми розуміємо систему наукових знань та сформованих на цій основі вмінь та навичок про оточуючий світ й самого себе, необхідних і достатніх для всебічного розвитку активної, творчої особистості, яка являє собою цілісну сукупність взаємодіючих функцій, що

цілеспрямовано удосконалюються на кожному етапі розвитку. Формування змісту освіти відбувається під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників (потреби суспільства, потреби особистості, стан розвитку педагогічної науки).

На таке визначення поняття “зміст освіти” спираємося в нашому дослідженні, здійснюючи ретроспективний аналіз його трансформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гегель Г. Избранные произведения в 3-х томах. – М., 1977. – Т. 1. – С. 311.
2. Гончаренко СУ. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – С. 227.
3. Кокун О.М. Психологія. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
4. Леднев В.С. Содержание образования: Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1989. – 360 с.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. – М., 1975. – С. 82.
6. Маркарян Э.С. Системное исследование человеческой деятельности // Вопросы философии, 1971. – № 10. – С. 79.

УДК 37.02.018

Л.Г. Сугейко

МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ШКОЛИ

У статті розглядаються концептуальні положення мовленнєвої підготовки дітей до навчання в школі, зокрема звертається увага на наступно-перспективний характер мовленнєвого розвитку особистості дитини.

The article is devoted to the conceptional ideas of the children speech training for school and exactly to the speech development character of child's personality which is having succession-perspective prospects.

Постановка проблеми. Проблема мовленнєвої підготовки дітей до навчання у школі включає поняття “мовленнєва компетенція”, що є однією з провідних характеристик особистості, яка формується. Особлива роль у цьому процесі відведена початковій ланці освіти, де виявляються і планомірно розвиваються здібності дитини, формуються вміння, навички та бажання вчитися, створюються умови для розвитку всіх сторін особистості, її самовираження. Важливу роль відіграє проблема наступності й перспективності дошкільної та початкової освіти. Цим зумовлюється потреба цілеспрямованої, систематичної роботи щодо загальної і мовленнєвої підготовки дитини до навчання у школі, адже мовленнєвий розвиток особистості є одним із найважливіших показників її цілісності й самодостатності. Завдання мовленнєвої підготовки дітей до шкільного навчання зумовлюється потребою виховання компетентної особистості, здатної вільно висловлювати свої думки, підтримувати доброзичливі стосунки із соціумом, вшановувати традиції української мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Мовленнєву готовність дітей до школи досліджували як російські (Л. Айдарова, А. Арушанова, Г. Белякова, Д. Ельконін, Л. Журова, А. Маркова, Л. Пен'євська, Ф. Сохін, С. Струніна, О. Ушакова та ін.), так і українські вчені (А. Богуш, М. Вашуленко, А. Іваненко, Л. Калмикова, Н. Шиліна та ін.).

Учені розрізняють поняття “мовленнєва підготовка” і “мовленнєва готовність дітей до навчання у школі”. Так, Л. Калмикова зазначає, що поняття “мовленнєва підготовка” використовується у двох значеннях: 1) загальномовленнєва підготовка (розвиток навичок усного мовлення, навичок використання одиниць мови для мислення, спілкування); 2) спеціальна мовна (мовленнєва) підготовка (пропедевтика вивчення мови, початкове усвідомлення її знакової системи, формування основи спеціальних умінь у галузі читання, письма, аналізу мовних явищ). Автор наголошує, що з дитиною шести років потрібно